

OLÁH LÁSZLÓ

egyetemi tanár
Debreceni Egyetem Általános Orvosi Kar
Neurológiai Tanszék
ORCID: orcid.org/0000-0001-7000-5948
olah@med.unideb.hu

A DEBRECENI NEUROLÓGIAI KLINIKA TÖRTÉNETE

A Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem Orvostudományi Karán 1921-ben indult az orvosképzés. Az Elme- és Idegkórtani Klinika az akkori Magoss György téren (a jelenlegi Bem tér) kezdte meg működését 1921-ben Benedek László vezetésével. A klinika 1927-ben költözött be új épületébe a Nagyerdőre. Benedek Lászlót 1937-ben Somogyi István, majd 1938-ban Sántha Kálmán követte. Sántha fő érdeme az idegsebészeti eljárások meghonosítása, az idegsebészeti osztály kialakítása volt. Koholt politikai vádak alapján elítélték, s 1951-ben Balassagyarmatra száműzték. Bár 1956-ban rehabilitálták, a debreceni klinikára már nem tudott visszatérni. Míg Sántha Balassagyarmaton dolgozott, a klinikát Rusz Sándor vezette. 1957 és 1967 között Juhász Pál lett a klinika igazgatója, aki neurosis osztályt és EEG-laboratóriumot létesített. 1969-ben Molnár László kapott megbízást a klinika irányítására. Felismerte, hogy a stroke népbetegség, Molnár Professor cerebrovascularis osztályt létesített, Európában másodikként. Molnár professzort Csiba László követte, aki 1992 és 2017 között irányította a klinikát. Vezetése idejére tehető a Neurológiai és Pszichiatriai Klinika szétválása 1992-ben, valamint a Neurológiai Klinika átköltözése az Augusztia telepre 2007-ben. Csiba Professor kiváló stroke-központot alakított ki, elvülhetetlen érdeme volt a reperfüziós eljárások meghonosításában. Jelenleg a Neurológiai Klinikát Oláh László vezeti.

Kulcsszavak: egyetemtörténet, Neurológiai Klinika, Debreceni Egyetem

HISTORY OF THE CLINIC OF NEUROLOGY IN DEBRECEN. The medical training at the Faculty of Medicine of the Debrecen Hungarian Royal University started in 1921. The Department of Mental and Neurological Diseases began its operation in 1921 at the Magoss György Square (current Bem square) under the leadership of László Benedek. The clinic moved to its new building at the Nagyerdő in 1927. László Benedek was succeeded by István Somogyi in 1937, and by Kálmán Sántha in 1938. Sántha's main merit was the introduction of neurosurgery procedures and the establishment of the neurosurgery unit in Debrecen. He was convicted with fictional political accusations, and exiled to Balassagyarmat in 1951. Although rehabilitated in 1956, he was unable to return to the clinic in Debrecen. While Sántha worked at Balassagyarmat, the

Beérkezett: 2022. 05. 15.
Közlésre elfogadva: 2022. 08. 15.
Copyright GERUNDIUM

clinic was run by Sándor Rusz. Between 1957 and 1967 Pál Juhász had been the director of the clinic, who established a neurosis unit and EEG laboratory. After a two-year transitional period, László Molnár was appointed to be head of the clinic in 1969. Realizing that stroke is a public health issue, he was among the first who established a cerebrovascular unit in Europe. He was succeeded by László Csiba, who led the clinic between 1992 and 2017. The separation of the Department of Neurology and Department of Psychiatry in 1992, as well as the relocation of the Department of Neurology to the Augusztai area took place during his leadership. Professor Csiba established an excellent stroke center, and introduced reperfusion therapies in Debrecen. Currently, the Department of Neurology is headed by László Oláh.

Keywords: university history, Clinic of Neurology, University of Debrecen

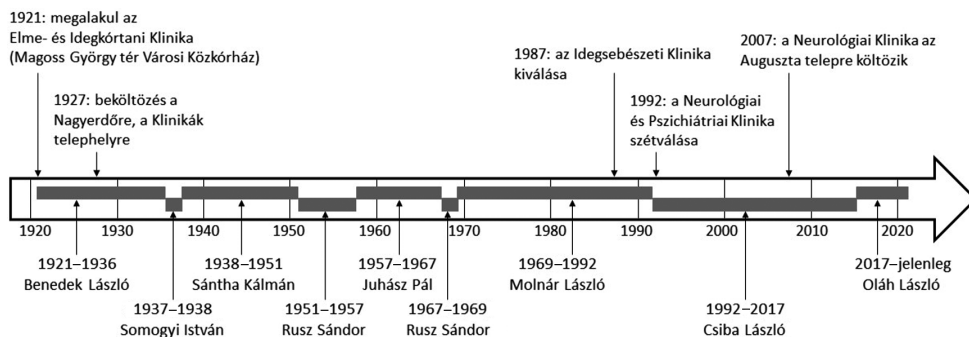
A Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem megalapításáról 1912-ben született határozat. Az egyetem a működését a Debreceni Református Kollégiumban kezdte, eleinte csak három karral (Református Hittudományi Kar, Jog- és Államtudományi Kar, Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Kar). A Református Kollégium épülete azonban hamar szűkösnek bizonyult, így Debrecen városa úgy határozott, hogy a Nagyerdőn egy hatalmas, mintegy 80 holdnyi területet ajándékoz az egyetemnek, az építkezésekre pedig 5 millió koronát adományoztak. Emellett, a klinikai kórházak létrehozásához további 3 millió koronát és 25 hold területet ajánlottak fel. A tudományegyetem központi épületének, valamint a klinikai együttesek tervezésére a neves építész, Kórb Flórist kérték fel, aki már 1913-ban elkészítette a tervekét. Az Elme- és Idegkórtani Klinika alapozását, a tereprendezést és a földmunkát 1915 nyarán kezdték el. 1917 májusáig jó ütemben haladt az építkezés, azonban ekkor az őszirózsás forradalom, a katonai vereség, majd a város román megszállása az építkezést jelentősen visszavetette. Ennek ellenére, 1918 októberére az Orvostudományi Kar központi, „felvételi épülete” elkészült, amelyben 1918. október 23-án IV. Károly fényes ünnepség keretében avatta fel a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetemet.¹ Az Orvostudományi Kar 1918. október 19-én ténylegesen megalakult, az orvosképzés 1921-ben indult meg.

Mérföldkövek a Neurológiai Klinika történetében

A klinika 1921-ben Elme- és Idegkórtani Klinika néven alapult, mely 1923-ban Ideg- és Elmekórtani Klinikára módosult. Később, Sántha Kálmán vezetése idején Idegklinikára, majd Juhász Pál vezetése alatt Ideg- és Elmeorvoskórtani Klinika néven működött. A kezdetben nemcsak a neurológiát, hanem a pszichiátriát és idegsebészetet is magába

¹ BÉRES ZSUZSA, *A Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem avatása – 1918. október 23, Százéves a debreceni orvosképzés I. Az Általános Orvostudományi Kar, az intézetek és a tanszékek története* (Debrecen: Általános Orvostudományi Kar, 2019), 37.

foglaló klinikából 1987-ben az idegsebészet, majd 1992-ben a pszichiátria is kivált, így alakult meg a Neurológiai Klinika. A klinika az alapításától fogva három helyen működött. 1921 és 1927 között a Magoss György téren (a mai Bem tér) fogadta a betegeket, majd 1927-ben, amikor a nagyerdői klinikatelepen lévő épület elkészült, a Nagyerdőre költözött, ahol 80 éven át állt a gyógyítás, oktatás és tudomány szolgálatában. Nyolcvanévnnyi nagyerdői működés után, 2007-ben, a Neurológiai Klinika az Augustza telepre költözött, ahol a teljesen megújult Augustza épületben kapott helyet.

Mérföldkövek a Neurológiai Klinika történetében (felső rész).

A klinika vezetői 1921-től 2022-ig (alsó rész)

A klinika vezetésével megbízott orvosok az elmúlt 100 évben a következők voltak: Benedek László, Somogyi István, Sántha Kálmán, Rusz Sándor, Juhász Pál, Molnár László, Csiba László és Oláh László.

Az első 15 év Benedek Lászlóval

Mivel az Elme- és Idegkórtani Klinika épülete még nem állt készen, 1921 és 1927 között a klinika 11 férfi és 7 női elmeosztályos, valamint 17 idegosztályos ágyon az akkori Magoss György téren (a mai Bem tér) kezdte meg működését. A Debreceni Elme és Idegkórtani tanszék vezetésére öten pályáztak: Benedek László kolozsvári egyetemi magántanár, Fabinyi Rudolf budapesti elmeorvosintézeti főorvos, Pándy Kálmán miniszteri tanácsos, volt budapesti magántanár, Suszter Gyula, volt egyetemi tanársegéd és Zsákó István közkórházi főorvos. A pályázók közül a klinika vezetésével végül dr. Benedek Lászlót bízták meg, aki Kolozsvárott a Kórbonctani, majd az Ideg- és Elmeorvosintézetben dolgozott.

Debrecenbe kerülése előtt tanulmányúton vett részt (Bécs, München, Berlin, Zürich, Párizs, Pavia), melynek során megismerkedett a kor leghíresebb klinikáival és azok vezetőivel, köztük Wagner Juareggel, Emil Kraepelinnel, míg a szövetfestési eljárásokat magától Camillo Golgitól sajátította el. Színes, impulzív egyéniség volt, akit nyughatatlan természet, nyitottság, óriási munkabírás jellemezett. Az Elme- és Idegkórtani Klinika indulásakor Benedek professzor 4 fizetéssel bíró orvosra (első-tanársegéd, másod-

Benedek László

tanársegéd, 2 fizetett gyakornok) és 6-8 díjtalan gyakornokra számíthatott. A díjtalan gyakornokok végzős hallgatókból vagy friss diplomás orvosokból kerültek ki. Az orvosok jövedelme akkor meglehetősen alacsony volt, a klinikára elsősorban a tudományos érdeklődés, valamint a felkészültség megszerzése vonzotta a doktorokat. Alacsony fizetésüket magánrendelésből, valamint biztosítóknál végzett orvosi tevékenységből egészítették ki. Az alacsony fizetésekre tekintettel számos orvos a klinika épületében kialakított orvosi szobákban lakott. Az ápolók fizetése az orvosi bérekhez képest is sokkal alacsonyabb volt, s bár emiatt a pálya nem volt vonzó, de a jó házasságkötés reményében sok hölgy választotta ezt a foglalkozást. Az 1920-as években egy díjas gyakornok fizetése 116, egy ápoló fizetése 50 pengő alatt volt. Az orvosokkal és az ápolókkal szemben Benedek László professzor részben jó házassága, részben magánpraxisa és magántanári jövedelme (havi 550-700 pengő) következtében magas életszínvonalat tudott fenntartani. Parádés fogadásokat, balettbemutatókat tartott, s színes egyéniségét mutatja, hogy a bemutatókon ő maga táncolt. Eleinte lóháton járt az egyetemre, később autót vásárolt. Az elsők között volt, aki garázs építésére kapott engedélyt a klinikatelepen. A korabeli feljegyzések szerint Benedek László reggel 8 órakor érkezett lóháton a klinikára, az inas átvette tőle a lova kantárját, a portás lesegítette róla a kabátját, majd a tanársegédje a lépcsőn feladta rá a köpenyét, s 8 óra 1 perckor elkezdte az előadást. Nagyjúri életet élt: a gyakori Debrecen–Budapest vonatúton a vonat első osztályú fülkéjében valamelyik állomáson tálcán ebédet szolgáltak fel neki, s egy másik állomáson a tálcát az üres edényekkel levették. A budapesti pályaudvaron ugyanaz a kocsi várta ugyanazzal a sofőrrel, aki őt kivitte a debreceni pályaudvarra.

Benedek professzor élénk temperamentumával, villámgyors döntéshozatalával, szíporozó ötletességével, lényegmegragadásával elkápráztatta munkatársait. Visszaemlékezések szerint a valóság felé fordulás jellemezte, mindig lendületes volt, sosem csüggedt, munkatársait is képes volt motiválni. Német, francia, angol és román nyelven beszélt, mely számos nemzetközi tudományos szereplést, szerepvállalást tett lehetővé számára. Tagja volt a Bécsi Orvosok Társaságának, a Bolgár Ideg- és Elmeorvosok Egyesületének, a Svéd Ideg- és Elmeorvosok Egyesületének, és levelező tagja volt a Rio De Janeíró-i Elme-, Ideg- és Elmeorvosok és Törvényszéki Szakértők Egyesületének is. A Nemzetközi Neurológiai Kongresszus titkára, majd társelnöke, az Orvostudományi Szemle szerkesztője és a Magyar Pszichológiai Szemle társszerkesztője volt. Fontos szerepet töltött be a hazai tudományos közéletben. Második elnöke volt a Magyar Pszichológiai Társaságnak és

a Magyar Elmeorvosok Egyesületének. A tudományos életben a nemzetközileg is elismert koponyakopogtatási módszere tette ismertté. Tudományos munkáinak többsége neurológiai és neuropszichiátriai természetű volt, többek között a paralízis progresszív kezeléséről, az inzulinsokk hatásáról, a cerebrális sztereoangiográfia diagnosztikai értékéről, a diencephalon kórtanáról, a Korsakoff-szindrómáról közölt tanulmányokat. Munkatársaival kifejlesztette a nyaki kompresszort, melynek alkalmazása révén a vena jugularis kompressziója következtében megnövekedett liquornyomás miatt ciszternális punkció során a liquor spontán ürült.

Orvosi működését beárnyékolta az eugenika, mely az ember öröklődő testi és szellemi tulajdonságainak javítása érdekében tett lépéseket jelenti.² Máig negatívan értékeli a genetikai ártalomban szenvedő személyek születéskorlátozására tett javaslatait. Szakmai megítélése azonban nemcsak emiatt nem volt egyértelmű. Egyesek Benedek László viselkedésében teátralizást, színészkedést, diagnosztikai és terápiás tevékenységében pedig felületességet láttak. Nem ápolt jó viszonyt a budapesti Schaffer Károllyal, aki merevségével, precizitásával pont Benedek ellentettje volt.³ A sors fintora, hogy 1936-ban éppen Benedek László követi Schaffert a budapesti Ideg- és Elmekórtani Klinikán.

Az Elme- és Idegkórtani Klinika neve 1923-ban Ideg- és Elmekórtani Klinikára változott, s 1927-ben költözött a Nagyerdőre, ahol egészen 2007-ig működött. Az 1920-as, 1930-as években a fő diagnosztikus módszereket a liquoranalízis, a liquornyomás mérése, a Wassermann-reakció, s a röntgenvizsgálatok képezték. Ilyen volt a pneumoencephalographia, melynek során a lebocsátott agy- és gerincvelői folyadék (liquor) helyére levegőt fújtak be, mely kirajzolta az agykamrák kontúrját, így mutatván az esetleges térfoglaló kórfolyamatokat. A gerincscatorna vizsgálatára a liquornál könnyebb levegőt, illetve nehezebb mákolajban oldott jódegyületet (lipiodol) használtak. A világon 1927-ben végezték az első sikeres agyi arteriográfiát, mely ezt követően szintén a diagnosztikus eljárások közé került. Érdemes megemlíteni, hogy 1921–1923 között a központi idegrendszeri megbetegedések miatti ideggyógyászati vizsgálatok az esetek 66%-ában a szifiliszfertőzés okozta neurolueszt igazolták. A luesz kezelésére akkor a higanytartalmú vegyületek mellett az arzéntartalmú szalvarzánt, valamint lázkel-tő terápiákat használtak. Ebben jeleskedett Wagner Juaregg, aki Bécsben kidolgozta a Nobel-díjat érő malária lázkel-tő terápiát. Ennek lényege az volt, hogy maláriával megfertőzték a betegeket, s a magas láz hatására a luesz kórokozója elpusztult, a maláriát pedig ezt követően kininnel gyógyították. A földrajzi közelség lehetővé tette, hogy számos magyar ideg- és elmeorvos Bécsben meglátogassa Wagner Juaregg professzor intézetét, s az ott szerzett tudást hazahozza. Megjegyzendő, hogy lázterápiaként nemcsak maláriát, hanem számos más kórokozót is használtak (ilyen volt például a japán patkányharapás betegség, melyet a debreceni klinikán is alkalmaztak). Az egyéb

² BENEDEK László, Az eugenikai törekvések Magyarországon (Továbbképző előadás), *Magyar Orvos*, 1931, 8. szám, 200–201.

³ SZÁLLÁSI Árpád, Benedek László professzorról „provokatív” szándékkal, *Orvosi Hetilap*, 1996, 137, 1091–1093.

gyógyeljárások között a leggyakoribb a villamos fürdő, a pakolások, áztatások, hőkezelések voltak. A villamos kezelések során a betegségtől függően az áramerősséget, az elektróda felületét, a villamosság időtartamát, az áramzárás-nyitás jellegét, a villamos kezelések gyakoriságát, a galvánozás-faradozás különböző kombinációit alkalmazták. A villamos eljárásokat nervus facialis léziókban, Basedow-kórban, tabes dorsalisban is használták. 1932-es adatok szerint a legfőbb gyógyítóeszközök a különböző lámpák, villanyfürdők, hőlégkamrák, iszapkeverők, villany- és szénsavas fürdők, s az elektroterápiás és hidroterápiás helyiségek voltak. 1932-ben és 1933-ban a lumbális és ciszternális punkciók mellett már EEG-vizsgálatokat is végeztek.

Az Ideg- és Elmegyógyászati Klinika a Nagyerdőn, ahol 1927 és 2007 között 80 éven át folyt neurológiai ellátás

Benedek professzort az 1935/1936-os tanévben rektorrá választották,⁴ majd 1936 nyarán a Budapesti Ideg- és Elmeorvosi Klinika vezetője lett. Pályázatot hirdetett a Debreceni Ideg- és Elmeorvosi Klinika igazgatói címének elnyerésére. A három pályázó (Kulcsár Ferenc, Papp Zoltán, Somogyi István) közül Somogyi Istvánt javasolták az első helyre, aki az Ideg- és Elmeorvosi Klinika második professzora lett. Somogyi István Schaffer Károly tanítványaként érkezett Debrecenbe. Elsősorban pszichiáter volt, s az agy patológiájával és a neurológiával csak keveset foglalkozott. Tudományos szempontból főleg a paralízis progresszív lázkeltő kezelése érdekelte.⁵ Somogyi professzor azonban egy évig sem állt a klinika élén, amikor 1938. március 12-én szívbetegség következtében váratlanul elhunyt. Még Somogyi István halála előtt került

⁴ MUDRÁK József, Benedek László ideggyógyász-professzor, a debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem 1935–36. tanévi rector magnificus, *Gerundium*, 2019, 9(3), 3–10. <https://doi.org/10.29116/gerundium/2018/3/1>

⁵ BENEDEK László, Somogyi István (1892–1938), *Orvosi Hetilap*, 1938, 82, 259.

Debrecenbe Sántha Kálmán, aki szintén a budapesti Schaffer Károly vezette Ideg- és Elme-kórtani Klinikáról ment egy egyéves montreali tanulmányútra 1936–1937-ben, de a tanulmányút leteltével nem az akkor már Benedek László vezette budapesti Ideg- és Elme-kórtani Klinikára tért vissza, hanem Somogyi István barátja meghívására a debreceni klinikán folytatta munkáját.

A Sántha Kálmán korszak

A Somogyi professzor halála után kiírt pályázatra nyolcan jelentkeztek: Bakody Aurél, Kulcsár Ferenc, Pap Zoltán, Nagy Mihály, Lehoczky Tibor, Nyíró Gyula, Vitéz Szecsődy Imre és az a Sántha Kálmán, aki néhány hónappal korábban érkezett Debrecenbe. Az egyetem vezető testülete végül az akkor 35 éves Sántha Kálmánt választotta meg a Debreceni Ideg- és Elme-kórtani Klinika élére. Sántha Kálmán a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvoskarán végzett, s kormányzói vasgyűrűvel ünnepélyes keretek között avatták orvosdoktorrá. Már ekkor, Schaffer Károly irányítása alatt, díjtalan gyakor-nokként a Budapesti Ideg- és Elme-kórtani Klinika Agyszövetani Osztályán dolgozott, s megszületett az első cikke is, melyben igazolta, hogy a Luys-magnak nincs vegetatív szerepe. Foglalkozott emellett a Tay–Sachs-kórral, valamint elsőként vizsgálta a mikroglia intrauterin fejlődését. 1934-ben magántanári képesítést szerzett, majd 1936-ban Rockefeller ösztöndíjjal Penfield montreali idegsebészeti intézetébe került. Új, az áramló vér hűtő hatásának elvén alapuló módszerrel vizsgálta az agykéreg és az egyes kéreg alatti magvak kapcsolatát, s tanulmányozta az aphasia anatómiai hátterét.⁶ Sántha Kálmánt 1938-ban nevezték ki a Debreceni Ideg- és Elme-kórtani Klinika élére, melynek nevét később Idegklinikára változtatta. Sántha a Penfield Intézetben idegsebészetet és EEG-t tanult, s az élettani eredményeket kombinálta a morfológiai ismeretekkel. Tanúja volt az idegsebészet sebészetből való kiválásának. A kor egyik legkorszerűbb idegsebészeti intézetéből, Montreálból számos új eljárást hozott és honosított meg Magyarországon. Ezek közé tartozott az atraumatikus szöveti eltávolítás szívás segítségével, a szövetek nedvesen tartása rendszeres fiziológias sóoldattal való öblítés által, az ezüstklippek használata, de ő vezette be a műtétek során az arcmaszk használatát is.⁷

A háború kitörése után egyre kevesebb lett a díjtalan gyakor-nok, s a munkaerőhiányt fokozta, hogy orvosokat és ápolókat hívtak be hosszabb-rövidebb idejű katonai szolgálatra. A frontvonal közeledte miatt részletes kiürítési tervet kellett készíteni, melyből kiderült, hogy a klinika legfontosabb műszerei közé a termosztát, a villanysterilizátor, a precíziós mérlegek, a polariméter, a villanycentrifuga, a mikroszkópok, mikrotómok, a mikrofotografáló berendezések és fényképezőgépek tartoztak ebben az időben. A gyógyeszközök közül a rövidhullámú készülék, a diatermiás készülék, a kvarclámpák, fecskendők és tűk érdemelnek említést. Ekkortájt a klinikának 96 finanszírozott

⁶ SÁNTHA Kálmán, Az úgynevezett keresztezett aphasiáról, *Orvosi Hetilap*, 1937, 81, 410–411.

⁷ VEKERDI László, Sántha Kálmán, a magyar idegsebészet úttörője, *Valóság*, 1968, 1, 33–43.

ága volt. A hadiesemények hírére egyre többen távoztak a klinikáról, s bár 1944-ben a tanév elkezdődött, 1944 őszére a szövetségesek légitámadásai miatt a tanterem használhatatlanná vált, s Sántha azt tervezte, hogy az előadásokat az ambulancia helyiségében vagy a kórtermekben fogja tartani. 1944 októberére az orvoskar gyakorlatilag működésképtelen lett, 15 tanszékvezetőből csupán 4, 52 magántanárból csak 6, 198

Sántha Kálmán

tanszékvezetőből 52 fő maradt, s a 274 felvett hallgatóból is csupán 53-an jelentkeztek a tanév kezdetekor. Ebben a nehéz helyzetben lett Sántha Kálmán a dékán, aki december 17-re megszervezte az orvostudományok újraindulását. Az egyetemi tanárok felosztották maguk között a vezető nélkül maradt intézetek felügyeletét. Sántha Kálmán az Anatómiai, a Kórbonctani, a Bőr- és Nemikórtani és a Törvényszéki Orvostani Intézet, valamint a röntgenlaboratóriumok felügyeletét vállalta. Emellett az első évfolyamon az anatómiai, a másodéven a kórbonctani, a harmadéven a belgyógyászati szigorlatot is végezte. A háború idején a fűtőanyaghiány miatt Sántha vezetésével mentek a férfiak fát gyűjteni, s a mindennapi munkát az áram- és fűtéskorlátozás is gátolta. A munkaerőhiány egészen 1946-ig tartott, s a legnehezebb időszakot követően, 1946. március 12-én Sántha lemondott a dékáni posztról.

Klinikai feladatai közül a legfontosabbnak az idegsebészet korszerűsítését tartotta, melyet az önálló idegsebészeti műtő és idegsebészeti osztály hiánya hátráltatott. Ma már nehéz elképzelni is, hogy az idegsebészeti műtétek akkor a Sebészeti Klinika műtőjében folytak. Sánthának 1948 szeptemberére sikerült elérnie, hogy az Orvosi Kar megszavazza az új idegsebészeti egységre a költségeket, melynek keretében finanszírozták az átalakítási munkálatokat, a műtőberendezést, az egyéb műszerek és a műtőruhanemű beszerzését, valamint a röntgenkészülék megvásárlását. A klinika bővítésével az ágylétszámot 86-ról 120-ra emelték. A műtéti számok fokozatosan emelkedtek, s míg 1940-ben 18, addig 1950-ben már összesen 264 műtétet végeztek. Sántha Kálmánt 1946-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választották, 1949-ben pedig Kossuth-díjat kapott, s a díjjal járó pénzt az idegsebészeti műtő felszerelésére fordította.

Ekkorra azonban Sántha Kálmán politikai helyzete és megítélése egyre ellentmondásosabb lett. Annak ellenére indultak ellene politikai támadások, hogy a faji törvények idején zsidó orvost fogadott a klinikáján, munkaszolgálatosoknak állított ki hamis igazolást, számos munkatársával szemben nem menekült el a bevonuló szovjetek elől, hűen végezte a betegellátást és az orvostudományok fejlesztését. A politikai támadások okaként tartják számon, hogy Sántha nem lépett be a kommunista pártba, felszólalt a magyar lakosság „malenkij robot”-ra hurcolása ellen, lemondott a Magyar Szabadságharcos Szövetség megyei elnöki tisztjéről és a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöki posztjáról, s tiltakozott a katonai tudományok kötelező egyetemi oktatásba emelése ellen. Megvédte pályatársait, köztük Miskolczyt és Hajnalt, akiket azért támadtak, mert a kolozsvári egyetemen maradtak. Nem kedvezett politikai megítélésének a növény-nemesítésben komoly eredményeket elérő lisenkói tanokkal szembeni felszólalása sem. A Sántha

elleni fegyelmi eljárás 1951-ben, a Rákosi-diktatúra idején indult meg, miután négy orvostanhallgató egyidejűleg jelentette, hogy Sántha professzor a sztahanovistákról úgy nyilatkozott, hogy azok „a nagy testi megerőltetés és megfeszített versenyizgalmak következtében könnyebben kapnak elmebetegséget”. Bár néhányan, köztük Szentágotthai János, Kerpel-Fróniusz Ödön és Hajnal Imre is Sántha akadémiai tagságának megtartása mellett emelt szót, végül az orvosi osztály 14 igen és 5 nem szavazattal a kizárás mellett döntött. Ezzel párhuzamosan, a Debreceni Egyetemen levezetett fegyelmi eljárást követően Sánthát áthelyezésre és alacsonyabb illetménnyel járó munkakörre ítélték.⁸ Ekkor került Sántha professzor Balassagyarmatra, ahol az ottani kórház idegosztályának főorvosa lett. Ekkortól azonban már nem operált. Hiába próbálta meg őt az odalátogató Ratkó Anna miniszter asszony rábeszélni a műtétekre, Sántha híressé vált válaszában azt vallotta, hogy „nemcsak kés kell a műtéthez, hanem lelkiállapot is”. Balassagyarmatra az ország minden részéből érkeztek betegek konzíliumra, azonban mivel Sántha elhárította, hogy nem vesz kést a kezébe, amíg sérelmének jogtalanságát el nem ismerik, a műtéteket Sántha irányítása mellett a felesége, dr. Majerszky Klára végezte. Barátai, Went István és Környey István kezdeményezésére 1953-ban az egyetemi és a központi pártvezetés felvetette Sántha Kálmán rehabilitálását, az MTA vezetése azonban csak jóval később, 1956-ban értesítette, „hogy visszaveszi az akadémia rendes tagja közé”. Sántha azonban ragaszkodott a teljes megkövetéshez, így csupán az 1956. augusztus

*Sántha Kálmán szobra a Debreceni Egyetem szoborparkjában.
(Marosits István szobrászművész alkotása, 2006 decemberében lett átadva.)*

1-én született határozatot fogadta el, melyben az MTA elnöksége kijelentette, „a kizárás kellő alap nélkül történt, akkori határozatát hatálytalanítja”. Ekkorra azonban Sántha professzor már komoly beteg volt. Budapesten, a Honvéd Kórházban vizgálták, ahol Iván László és Váradi Géza voltak az orvosai, akik pneumo-encephalographiát végeztek nála. Sántha saját felvételeit megtekintve diagnosztizálta az agytörzs sorvadását, s végül a vegetatív idegrendszer működészavarát állapították meg, melynek következménye volt az igen alacsony vérnyomás. 1956 nyarán Sántha Kálmán debreceni Idegklinikára történő visszahelyezését sürgették, de a rehabilitált Sántha már nem tudta elfoglalni a helyét, 1956. december 12-én elhunyt.

1990-ben posztumusz Széchenyi-díjat kapott nemzetközileg kiemelkedő tudományos és gyógyító munkásságáért, a demokratikus Magyarország megteremtéséért vállalt áldozatos tevékenységéért. Nevét viseli a Debreceni Egyetem Sántha Kálmán Szakkollégiuma, mely 1987-ben indult néhány lelkes medikus szer-

⁸ MAJERSZKY Klára, *Dr. Sántha Kálmán (1903–1956)*, A Debreceni Orvosképzés Nagy Alakjai 9, (Debrecen: DOTE Rektori Hivatal, 1995, 33.

Rusz Sándor

vezésében. Róla nevezték el a Nagykállói Sántha Kálmán Szakkórházat.

Sántha 1951-ben történő eltávolításától az 1956 decemberében bekövetkezett haláláig és az azt követő új vezető kereséséig Rusz Sándor tanár urat bízták meg a klinika irányításával. Egyik alkalommal Sántha azt nyilatkozta Rusz tanár úrról, hogy „az egyetlen gentleman volt, de jó értelemben véve a gentleman-séget. Becsületes, őszinte ember volt... de valahol volt benne egy neurózis, képtelen volt valamit leközoelni, de nagyon jó orvos volt.”

Bár a klinikáról számos orvos távozott Sántha Kálmán eltávolítása után, Rusz tanár úr 1951–1957 között kiválóan helytállt és védte kollégáit. Ebben az időszakban Kajtor Ferenc az elektrofiziológia, Hullay József pedig az idegsebészet terén ért el jelentős kutatási eredményeket.

A Juhász Pál évtized

A Sántha Kálmán halála után kiírt pályázatban Juhász Pált bízták meg a klinika vezetésével, akit Sántha is alkalmasnak tartott a klinika vezetésére. Juhász Pál Debrecenben végzett 1940-ben, s Sántha idegészövettani laboratóriumában dolgozott szigorló orvosként és díjtalan gyakornokként. 1942-ben Humboldt-ösztöndíjjal Bécsben tanult, majd Debrecenben fizetési adjunktus lett, és Sántha Kálmán helyetteseként dolgozott. 1947-ben a Sorbonne Egyetemen járt tanulmányúton. Itt ismerkedett meg az EEG-vel, mely mind Juhász Pál tudományos érdeklődését, mind a debreceni klinika kutatási területét hosszú időre meghatározta. Ennek köszönhetően Magyarországon elsőként Debrecenben alakult EEG-labor 1948-ban. Ideggyógyász, elmeorvos, igazságügyi szakértő, EEG és pszichológiai képesítéssel rendelkezett, óriási klinikai tapasztalattal bírt, kollégái szerették. 1950-ben Sántha Kálmán tiltakozása ellenére Budapestre, a Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálatába rendelték, ahol a Központi Honvéd Kórház Ideg- és Elmeosztályának vezetője lett. 1952-ben védte meg kandidátúráját, s ezredesként ő lett a hadsereg főideggyógyásza. 1956-ban a forradalmi eseményekbe nem kapcsolódott be, de a párttól eltávolodott, s a katonai szolgálattól is igyekezett megválni, így leszerelt, s Sántha halála után Debrecenbe pályázott. 1957 és 1967 között Juhász Pál professzor vezette a beiktatásakor 115 ágyas, 2 ideg és 2 elmeosztályból álló, s vezetése alatt Ideg- és Elmeorvoskórház Klinika névre keresztelt intézetet. Óriási érdeklődéssel fordult a neurotikus betegek felé, s kialakította a neurózis osztályt, 147 ágyra emelve az Ideg- és Elmeorvoskórház Klinika ágyszámát. Főbb munkatársai Hullay József, Török Pál és Kajtor Ferenc voltak. Az elektrofiziológiai laboratóriumban Kajtor Ferenc mellé Mechler Ferenc és Halász Péter csatlakozott, míg az idegsebészetben Hullay professzor úr mellett Gombi Róza és Velok Gyula dolgozott. Megalakították a Henczidai Rehabilitációs Otthont, mely a Berettyóújfalui Kórház kihelyezett ideg-

osztálya volt, s ahol elsősorban epilepsziás betegek dolgoztak rehabilitációs jelleggel. Az Otthon szakmai felügyeletét a Debreceni Egyetem neurológusai látták el (Kappéter István, Halász Péter, Hidasi József, Török Pál). Juhász professzor és munkatársai Csen-gersimán egy nagyívű epidemiológiai kutatást folytattak, és igazolták, hogy a lakosság körülbelül 25%-a neurózisban szenved, valamint a mezőgazdaság kollektivizálása pszichotraumatizáló hatással bír az emberekre.⁹ Juhász professzor idejében szervezték meg a megye ideg- és elmeorvosellátását. Megalapították a Városi Felnőtt Ideg- és Elmeorvosellátó Intézetet, s dr. Szabó Pál vezetésével bevezették a telefonos lelkisegélyszolgálatot. 1963-ban Juhász Pál professzort rektorrá választották, mely pozíciót 1967-ig töltött be. Rektorsága idején a szoros időbeosztás miatt az Ideg- és Elmeorvosellátó Klinikára kevesebb ideje jutott, így a klinikai adminisztrációt dr. Török Pálra bízta. Juhász szívügyének tekintette a dolgozók életkörülményének javítását, valamint a dolgozók lakáshelyzetének a megoldását. Zsigerből jövő jóindulat, segítőkészség, végtelen türelem és az emberekbe vetett bizalom jellemezte. A neurotikus betegek vizsgálata során időérzékét elveszítette, emiatt találkozókról maradt le. Felpezsdítette a magyar pszichiátriát. Ő volt a magyar pszichiátriai társaság alapítóelnöke, s a pszichiátriai világ-szövetség egykori alelnöke. Mindig azt kereste, kinek és miben lehet a hasznára, kinek

Juhász Pál

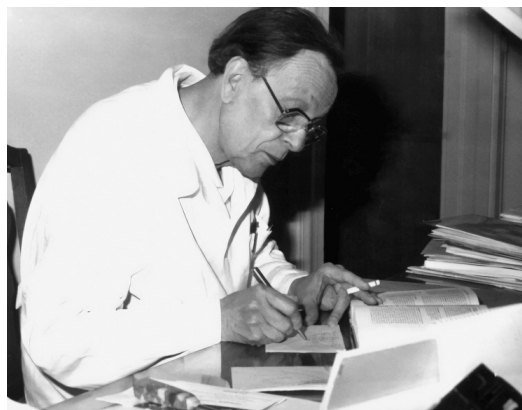
és miben segíthet. Sokoldalú pszichiáter volt, aki mindig azt vizsgálta, hogy a pszichiátriai kezelés hogyan lehet a beteg hasznára, hogyan szolgálhatja a beteg társadalmi helyzetének helyreállítását. Ő hirdette meg az open door rendszert, vagyis a pszichiátriai osztály ajtaját kinyitatta, mindezt akkor, amikor a legtöbb elmeosztályon zárt ajtók mögött kezelték a betegeket.

1966 májusában Nyírő Gyula professzor, a Budapesti Pszichiátriai Klinika vezetője, elhunyt, s ekkor az egészségügyi miniszter dr. Juhász Pál professzort nevezte ki a 2. számú Neurológiai és Pszichiátriai Klinika élére. Juhász Pál távozása komoly próbatétel elé állította a debreceni klinikát, hisz vele együtt még három kolléga távozott a klinikáról, akik Juhászt követték (Molnár Gyula, Óváry Imre, Halász Péter). Miután Juhász professzort elvezényelték, ismét Rusz tanár úr kapott megbízatást a klinika vezetésére. Célja az eredmények megőrzése, a kutatások folytatása és a klinikai munka fenntartása volt. Közben keresték az alkalmas jelöltet Juhász Pál helyére. A vezetői pozícióra négyen pályáztak: Csanda Endre, Molnár László, Kajtor Ferenc és Tariska István. Négyük közül Molnár professzort nevezték ki 1969-ben a debreceni Ideg- és Elmeorvosellátó Klinika élére.

⁹ JUHÁSZ PÁL, A falusi betegek neurózisának okai, *Ideggyógyászati Szemle*, 1964, 17, 33–44.

A Molnár László-korszak

Molnár László a Szegedi Orvostudományi Egyetemen végzett, hallgatói korában az Anatómiai és Kórbonctani Intézetben medikusokat oktatott. 1947-ben szerzett diplomát, melyet követően a Pécsi Orvostudományi Egyetem Ideg- és Elmeklinikájára került. 1951-ben az idegbetegségek, 1959-ben az idegsebészet, 1966-ban pedig az elmebetegségek szakorvosa címet szerezte meg. Rendkívüli tudományos érdeklődés jellemezte, részben a vestibuláris rendszer idegéletteni kérdései foglalkoztatták, részben az agyi vérátáramlás és elektromos aktivitás egyidejű vizsgálatára alakított ki módszert. 1959–1960-ban Kölnben és Párizsban az Élettani Intézetben, majd 1965-ben Párizsban a Sorbonne Egyetem Élettani Intézetében végzett kutatómunkát. 1965-ben védte meg disszertációját Párizsban, ahol a természettudományok doktora címet szerezte meg „Az agyi vérkeringés idegi szabályozása” című tanulmányával. Műve 1967-ben az akadémia nívódíját nyerte el. Magyarországon végzett kutatásainak eredményéből született egy másik disszertációja, melyet Magyarországra történt hazatérését követően szintén megvédett, a dolgozat címe „A labirint félkörös ívjárateiból származó ingerületek hatása az idegrendszer működésére” volt. Nehéz volt elhagynia Pécsét, ahol nemzetközi hírű laboratóriumot alakított ki. Nehéz körülmények közé érkezett Debrecenbe: nem volt állatkísérletes labor, számos ideggyógyász távozott a klinikáról, a műszerpark elhasználódott volt. Európában elsők között, 1974-ben megalapította a cerebrovascularis osztályt a neurozis kórtermek helyén, miután felismerte a stroke népbetegség voltát. Folytatta Sántha Kálmán hagyományát, s neuropathológiai laboratóriumot alakított ki.

Molnár László

1980-ban, 11 év várakozást követően létrehozta az állatkísérletes labort. Az új állatkísérletes laboratóriumban a stroke pathomechanizmusát vizsgálta, s számos új módszert alakított ki. Nevéhez fűződik az ezüstgolyó embolizáció. A vizsgálat során a felesége hosszú hajszálára erősített miniatűr ezüstgolyót lőttek be a nyaki artérián keresztül az agyi erekbe, melyet egy bizonyos időtartamú agyi vérkeringészavart követően a hajszál segítségével vissza tudtak húzni, visszaállítva ezzel a károsodott terület vérellátását.¹⁰ Műszereinek egy részét, beleértve az elektródákat is, maga készítette. Kísérleteit Hegedűs Katalinnal és Fekete Istvánnal végezte. A sokszor éjszakába nyúló kísérletekről mindig precíz, min-

¹⁰ MOLNÁR László–HEGEDŰS Katalin–FEKETE István, A new model for inducing transient cerebral ischemia and subsequent reperfusion in rabbits without craniectomy, *Stroke*, 1988, 19, 1262–1266.

den részletre kiterjedő jegyzőkönyvet vezetett, s nemcsak Magyarországról, de a nyugati országokból is számos kolléga érkezett hozzá laborlátogatás céljából. Nem túlzás kijelenteni, hogy az anyagcsere-/állatkísérletes laboratórium volt a második otthona.

Igényes tantermi előadásokat tartott, előadásait jegyzetek formájában adta ki. Az előadásokat mindig maga tartotta, számonkérése igényes, már-már maximalista volt. A vizsgák nyilvánosak voltak, s meghatározott koreográfia szerint zajlottak. A vizsgázó hallgatók az első sorban foglaltak helyet, mögöttük a vizsgakérdéseket és a helyes válaszokat szorgalmasan jegyzetelő, még vizsga előtt álló hallgatóság, esetleg a hallgatók tanárai ültek. Molnár professzor mindig pontosan érkezett, ekkor a résztvevők felállással üdvözölték, majd kezdetét vette az akkor még közös ideg- és elmeegógyászati szigorlat. Professzor úr mindig megkövetelte az igényes, helyes beszédet, s szigorúan kijavította az esetleges hibákat. Olykor megkérte a vizsgázót, hogy 1-1 szót írjon fel a táblára (pl. schizophrénia), miközben ő ellenőrizte annak helyességét. A választ csak akkor fogadta el, ha az minden tekintetben helyes volt, de a tartalmilag helyes, de nyelvtanilag helytelen válaszra (pl. a latin szó helytelen ragozása, többes számú latin szó után egyes számú igealak használata) is gyorsan jött professzor úr reakciója: NEM. Ez a jól felkészült hallgatót nem tudta kizökkenteni a nyugalmából, de a kevesebb tudással érkezőt könnyen elbizonytalanította, s még a tartalmilag helyes választ is helytelenre módosította, s a végén még az olyan kérdések is gondolkodóba ejtették a szigorlót, hogy „Hány lebenye van az agynak?”, vagy „Melyik oldalon van a máj?”. Nem meglepő tehát, hogy gyakori volt az elégtelen érdemjegy, s több szigorló is évismétlésre kényszerült. Miután Székely György anatómus professzor a II. év végén számos hallgatót megbuktatott, s sok hallgató emiatt hagyott fel az orvosi tanulmányokkal, az a mondás járta az orvostanhallgatók között, hogy „Székely dönti el, kiből lesz orvos, Molnár pedig, hogy mikor”. Mindemellert Molnár professzor következetes volt, senkivel sem kivételezett, s szóba sem jött, hogy egy professzortárs a medikus gyermekének protekciót kérjen. Nemcsak a hallgatókkal volt szigorú, de munkatársaival is. A reggeli megbeszéléseken nem volt ritka, hogy témába vágó szakmai vagy általános műveltségi kérdést tett fel, s az orvosi rangsort szem előtt tartva végigkérdezte a kollégákat, kezdve a legfiatalabb gyakornokkal, s ha nem érkezett helyes válasz, akkor bizony az idősebb kollégák is sorra kerültek. Meg kell jegyezni azonban, hogy nem várt többet másoktól, mint saját magától: önmagával szemben is mindig szigorú, maximalista volt.

Nevéhez fűződik az „Ideg- és Elmeegógyászok Tiszántúli Tagozatának Tudományos Ülése”, mely országos eseménnyé nőtte ki magát, sőt, az 1980-as években az egyetlen nemzeti konferencia volt, amit évente mindig más helyen szerveztek (Debrecen, Sopron, Szombathely, Hortobágy, Jászberény, Kaposvár, Gyöngyös, Esztergom stb.). Ezekre a konferenciákra mindenki lázasan készül, s igyekezett bemutatni eredményeit. Munkatársai visszaemlékezése szerint a szigorú Molnár professzor ezeken az eseményeken megenyhült, nem lehetett ráismerni. Ez persze nem jelentette azt, hogy ne szemlélte volna itt is kritikusan az előadásokat, s nem javította volna a szakmai és nyelvtani hibákat. Mégis, mindenki örömmel érkezett erre az eseményre, s máig szívesen emlegetjük a Tiszántúli Tagozat tudományos kongresszusait.

Elmondható, hogy Molnár-iskola jött létre a vezetésével: Túry Ferenc professzor a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet, Diószeghy Péter a nyíregyházi Jósa András Oktatókórház Neurológiai Osztály, Szabó Pál a Kossuth Lajos Tudományegyetem Általános Pszichológiai Tanszék vezetője lett. Számos vezető neurológus és pszichiáter azonban a klinikán maradt és vált a neurológiai vagy pszichiátriai szakma meghatározó alakjává. Utódja, Csiba László professzor a Neurológiai Klinika, Degrell István professzor pedig a Pszichiátriai Klinika vezetésére kapott megbízást. Mechler professzor a klinikai neurofiziológia, Fekete István és Bereczki Dániel a stroke-ellátás és -kutatás, Hegedűs Katalin a neuropathológia, Csépany Tünde a sclerosis multiplex, Égerházy Anikó pedig a pszichiátria területén vált hazai szaktekintéllyé.

Hosszas próbálkozást követően, 1987-ben vált ki, s lett önálló az Idegsebészeti Klinika, melynek első vezetője Tóth Szabolcs professzor úr volt. Molnár professzort 1987-ben politikai meghurcolás érte, vezetői stílusát kritizálták. 1992-ben, 23 évnyi intézetvezetést követően vonult nyugdíjba, de nyugdíjba vonulása után is professor emeritusként még napjait az állatkísérletes laboratóriumában töltötte sok-sok munkával. 1999-ben hunyt el.

Negyedszázad Csiba László vezetésével

Molnár professzort dr. Csiba László követte, aki 1992 és 2017 között, 25 éven át vezette az Ideg- és Elmegyógyászati Klinikát, illetve a majdani Neurológiai Klinikát. Vezetése alatt, 1992-ben vált ketté a Neurológiai és az Elmegyógyászati (Pszichiátriai) Klinika. A Pszichiátriai Klinikának Degrell István professzor úr lett a vezetője, míg a Neurológiai Klinika vezetésére Csiba professzor kapott megbízást. Csiba professzor még a kinevezése előtt számos külföldi tanulmányúton vett részt, többek között Kölnben a Max Planck Intézetben, Franciaországban Toulouse-ban, valamint Japánban. Kitűnő német és angol nyelvtudásának és remek kommunikációjának köszönhetően kiváló kapcsolatokat épített ki az őt fogadó intézetekkel, illetve a kongresszusi találkozások során más vezető neurológusokkal is. Ezen találkozások sokszor túlmutattak a szakmai kapcsolatokon, s több esetben igaz barátságok alapjául szolgáltak.

Csiba László

Kinevezése után nagy lendülettel kezdett neki a neurológia fejlesztésének. Szívügyének tekintette az agyi keringészavarok kutatását és kezelését. 1995-ben egy amerikai tanulmány igazolta, hogy a rekombináns szöveti plasminogen aktivátorral végzett vérrögoldó kezelés a stroke utáni három órában hatásosan javítja az agyi keringészavar okozta stroke tüneteit. Csiba professzor gyorsan felismerte a vérrögoldó kezelések fontosságát, s bevezette az új kezelési eljárást a klinikán. A hatásos kezelés záloga volt, hogy a betegek mihamarabb beérjenek a klinikára, így a mentőszolgálattal karöltve megszervezte a betegek minél gyorsabb kórházba

szállítását, s kidolgozta a vérrögoldó kezelés helyi protokollját. Ennek köszönhetően a debreceni Neurológiai Klinika országos viszonylatban máig az élen jár a vérrögoldó kezelések terén, s a thrombolysisek aránya a nyugat-európai és amerikai vezető strokecentrumok adataival vetekszik. Magyarországon elsőként alapított neuroszonológiai laboratóriumot, melyben ultrahang segítségével lehet vizsgálni a betegek agyi keringését. Jól felszerelt intenzív osztályt hozott létre, s a megfelelő kezelés és ápolás következtében a kórházi halálozás jelentősen lecsökkent: míg 1985-ben 27%, addig 2015-ben 7% volt a kórházi halálozás Debrecenben.

2007-ben a Klinika kollektívája nehéz döntés előtt állt. El kellett dönteni, hogy marad az 1927-ben átadott, akkori Ideg- és Elmeorvosi Klinika épületében, vagy átköltözik a teljesen felújított Augustza épületbe. A klinika közössége az utóbbit választotta, így 2007-től a Neurológiai Klinika az Augustza épületben kapott helyet. A régi klinika épületében, mely jelenleg a Pszichiátriai, valamint a Tüdőgyógyászati Klinikának ad helyet, emléktábla hirdeti, hogy 1927-től 2007-ig ott működött a Neurológiai Klinika és Tanszék. Az új, felújított Augustza épület az észak-alföldi és észak-magyarországi régiók teljes körű progresszív betegellátási igényét hivatott kielégíteni a szív- és érrendszeri, valamint daganatos betegségek terén. Jól illeszkedtek a Neurológiai Klinika céljai ehhez a programhoz, mivel a klinika betegeinek több mint a felét a stroke-betegek képezik, s ebben az épületben a stroke ellátásához elengedhetetlen CT- és angiográfias laboratórium ugyanabban az épületben, mindössze néhány méterre kapott helyet a stroke és szakmaspecifikus őrző osztálytól. Mindez a stroke-betegek gyors, késlekedés nélküli átvizsgálását és ellátását teszi lehetővé, növelve a stroke-tünetek javulásának az esélyét.

A felújított Augustza épület, melyben 2007-től a Neurológiai Klinika is működik

Csiba professzor sokat dolgozott, de sokat várt el a kollégáitól is. Máiig emlegetjük azon mondásait („Teher alatt nő a pálma.” „Aki sokat alszik, keveset él.”), amiket akkor mondott, amikor a sok kiadott feladatot szóvá tették. A szorgalmas kollégák azonban gyorsan megtanulták, hogy a sok munka nem marad eredmény nélkül, PhD-fokozatot, habilitációs fokozatot, szakmai előmenetelt ér. Teljesség igénye nélkül említem azokat a tanítványokat, munkatársakat, akik vezető pozícióba kerültek: Bereczki Dániel, Semmelweis Egyetem, Neurológiai Klinika; Diószeghy Péter, Nyíregyháza, Jósa András Kórház, Neurológiai Osztály; Ficzer Andrea, Budapest, Uzsoki Utcái Kórház, főigazgató; Fülesdi Béla, Debreceni Egyetem, Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Klinika; Kerényi Levente, Székesfehérvár, Szent György Kórház, Neurológiai Osztály; Molnár Mária Judit, Semmelweis Egyetem, Genomikai Medicina és Ritka Betegségek Intézete; Molnár Sándor, Soproni Erzsébet Kórház és Rehabilitációs Intézet, főigazgató; Oláh László, Debreceni Egyetem, Neurológiai Klinika; Valikovics Attila, Miskolc, B.-A.-Z. Megyei Központi Kórház, Stroke, Vascularis és Általános Neurológiai és Toxikológiai Osztály. Szólni kell azokról a vezető neurológusokról is, akik szakmai munkájuk alapján neurológus főorvosi és igazgatói állásokat vállalhattak volna, de a klinikán maradtak, biztosítva a klinika jövőjét és a rezidensek képzését. Itt kell megemlíteni Fekete Istvánt, Csépany Tündét, Fekete Klárát, Boczán Juditot, Kozák Norbertet és e sorok íróját is.

A Debreceni Egyetem Neurológiai Klinikájának jól felszerelt szakmaspecifikus őrző osztálya

Csiba László kitűnő szervezőképességének és a klinikán folyó aktív tudományos életnek köszönhetően számos külföldi kolléga érkezett a klinikánkra kutatási céllal, nemcsak Romániából és Ukrajnából, de Japánból és Németországból is. Jó érzékkel ismerte fel a nyugati országokban egyre inkább mellőzött, de hazánkban a csökkenő tendencia ellenére is még mindig nagy számban végzett kórbonctani vizsgálatok adta lehetőségeket. Két német kolléga (Martin Ritter, Gernot Shulte-Altendorneburg) a debreceni klinikán pathológiai mintákon végzett közös, magyar–német kutatómunka eredményei alapján

indulhatott el a tudományos pályán, és válhatott ismert és vezető neurológussá, illetve neuroradiológussá saját hazájában.^{11,12} A fenti kutatók mellett érkeztek Japánból, Izraelből és Hollandiából is nálunk kutatómunkát folytató fiatal orvoskollégák.

Csiba László azonban nemcsak nyugat felé tekintett. Kapcsolatot keresett az elcsatolt területeken élő magyar neurológusokkal, így baráti viszonyt épített ki az ungvári kollégákkal, s kiemelkedő, máig tartó kapcsolat van az erdélyi és magyar neurológusok között. Feladatának tekintette, hogy hidat építsen nyugat és kelet közé, s segítse a tehetséges, kutatni és tanulni vágyó határon túli magyar kollégákat. A debreceni kutatómunkának köszönhetően védhette meg egy erdélyi (Szatmári Szabolcs)¹³ és egy ungvári kolléga (Mihálka László)¹⁴ a PhD-fokozatát. A nemes feladat értékét növeli, hogy Csiba professzor nem Erdélyből vagy Kárpátaljáról érkezett megkeresésre mondott igent, hanem ő kezdeményezte a kapcsolatfelvételt, s szervezte a találkozókat. Az erdélyi kollégákkal fenntartott szakmai és baráti kapcsolat gyümölcse az évente megrendezésre kerülő, egyre nagyobb népszerűségnek örvendő Erdélyi Neurológiai Továbbképző tanfolyam, melyen erdélyi és magyar neurológusok közösen vesznek részt.

Csiba professzor a gyógyító, kutató és szervező munka mellett szívesen vett részt az oktatásban is. A hallgatók szeretetét és elismerését bizonyítja, hogy számos alkalommal választották meg az év oktatójának. Több jegyzetet, könyvet írt, szerkesztett, s nemcsak orvosi témájú, hanem szépirodalmi művek is szerepelnek a listán (*Kérem, boncoljanak fell, Akit a Nagy Víz elsodort*). A jelen sorok szerzőjének a munkáját is nagyban megkönnyítette azáltal, hogy ifj. dr. Síró Bélát felkérte a Neurológiai Klinika történetét részletesen bemutató kétkötetes mű megírására.

Számos közéleti szereplést vállalt. Megalapította és első elnöke volt a Magyar Neuroszonológiai Társaságnak, elnöke volt a Magyar Stroke és Magyar Neurológiai Társaságnak, és 2009–2013 között az Európai Neuroszonológiai Társaságnak (European Society of Neurosonology and Cerebral Hemodynamics) is. Több kiváló, nemzetközileg jegyzett, vezető tudományos folyóiratnak (volt) a szerkesztője és bírálója. 2016-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2022-ben rendes tagjává választották.

Csiba professzor 65 évesen, 2017-ben adta át a klinika vezetését Oláh Lászlónak, de a klinika és tanszék aktív tagja maradt, továbbra is segítve a klinika gyógyító, oktató és tudományos munkáját.

¹¹ SCHULTE-ALTEDORNEBURG G., DROSTE D. W., FELSZEGHY S., KELLERMAN M., POPA V., HEGEDÜS K., HEGEDÜS C., SCHMID M., MÓDIS L., RINGELSTEIN E. B., CSIBA L., Accuracy of in vivo carotid B-mode ultrasound compared with pathological analysis: intima-media thickening, lumen diameter, and cross-sectional area, *Stroke*, 2001, 32(7), 1520–1524.

¹² SCHULTE-ALTEDORNEBURG G., DROSTE D. W., KOLLÁR J., BEYNA T., FELSZEGHY S., MÓDIS L., HEGEDÜS C., RINGELSTEIN E. B., CSIBA L., Measuring carotid artery stenosis—comparison of postmortem arteriograms with the planimetric gold standard, *J Neurology*, 2005, 252, 575–582.

¹³ SZATMÁRI S., PASCU I., MIHÁLKA L., MULESA S. V., FEKETE I., FÜLESDI B., CSIBA L., ZSELYUK G., SZÁSZ J., GEBEFÜGI J., NICOLESCU S., VASIESIU D., SMOLANKA V. I., BERCZKI D., The Mureş-Uzhgorod-Debrecen study: a comparison of hospital stroke services in Central-Eastern Europe, *European Journal of Neurology*, 2002, 9(3), 293–296.

¹⁴ MIHÁLKA L., FEKETE I., CSÉPÁNY T., CSIBA L., BERCZKI D., Basic characteristics of hospital stroke services in Eastern Hungary, *European Journal of Epidemiology*, 1999, 15, 461–466.

Epilógus

A klinika történetét bemutató közlemény csak a klinika főbb eseményeit érintheti, s vezetőinek, esetleg vezető klinikusainak a munkáját, s annak eredményeit és a változások irányát foglalhatja össze. Egy klinika élete azonban nemcsak mérföldkövekből és vezetői döntésekből áll. Egy klinika vagy kórház sem működhet ápolók, asszisztensek, orvosírnokok, titkárnők, gazdasági ügyintézők, betegszállítók, portások, takarítók, rezidensek és fiatal szakorvosok és az ő mindennapi munkájuk, küzdelmeik nélkül. Itt fejezem ki hálás köszönetemet a múlt és jelen szakdolgozóinak és az őket irányító főnövéreknek, klinikai vezető ápolóknak. Külön köszönet illeti a szakdolgozók munkáját évtizedeken át irányító Szabados Lászlónét és Zólyomi Ágneszt.

Az összefoglalóból nem maradhatnak ki azok sem, akikért erőfeszítéseink történnek, s akikért a klinikát megalapították. Évente betegek százai-ezrei fordulnak meg fekvő- és járóbeteg-osztályainkon súlyos vagy kevésbé súlyos problémáikkal. Számos, az idegrendszer működését érintő betegség (stroke, sclerosis multiplex, központi idegrendszert érintő daganatok, Parkinson-betegség...) jár súlyos következményekkel, beleértve a féldoldali bénulást, beszédképtelenséget, mozgászavart, melyek nemcsak a betegek, hanem sokszor az őket ápoló hozzátartozók életét is megnehezítik. Az elmúlt 100 év története mögött sok beteg és hozzátartozó küzdelme, bánata rejlik, de hiszem és tudom, hogy a klinikán dolgozó kollégák sokuknak tudtak vigaszt nyújtani, szenvedésüket mérsékelni, s olykor örömmre fordítani.

*A Debreceni Egyetem, Klinikai Központ,
Neurológiai Klinika dolgozóinak egy csoportja 2022-ben*

Előre nem láthatunk, de bízunk benne, hogy az utánunk jövők ugyanolyan gondal viselik szívükön a debreceni Neurológiai Klinika sorsát, mint elődeik. Befejező gondolatnak a debreceni Ideg- és Elmegyógyászati Klinika történetét összefoglaló két-kötetes könyv II. kötetének hátsó borítóján szereplő, Goethétől származó versrészletet idézem:

Jövünk – s új házat építünk ide.
Megyünk – és más örökbe kapja.
Ez ismét önképére szabja
S nem végzi senki be.
(Johann Wolfgang von Goethe)

Felhasznált tanulmányok

- SZÁLLÁSI Árpád: Dr. Benedek László (1887–1945). Debreceni Orvostudományi Egyetem, 2000
- ifj. SÍRÓ Béla: Fejezetek a debreceni Ideg- és Elmegyógyászati Klinika történetéből I. Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum, 2001
- ifj. SÍRÓ Béla: Fejezetek a debreceni Ideg- és Elmegyógyászati Klinika történetéből II. DE OEC Neurológiai Klinika, 2011